

Pragmatik Rehineler Çağı: Hobbes'un Hayaleti

Erving Goffman, etkileşime dair bir incelemenin konusunun birey ve onun psikolojisinden ziyade bir karşılıklılığın içinde vuku bulan sentaktik ilişki olduğuna dikkat çeker. Bunun anlamı ise Goffman'ın ifadesiyle şudur:

“O halde insanlar ve onların anları değil, anlar ve o anların insanları vardır.”

Bu yönüyle anlar tarafından rehin alındığımızı söyleyebiliriz.

Bu perspektiften bakıldığında, sosyal medyadaki etkileşimin zamanın asıl seyrini belirlediği günümüzde her birimiz salt etkileşim insanı olmak gibi bir tehlikeyle karşı karşıyayız. Kendimizi ifade etme derecemiz, karşımızda bir izlenim bırakma kaygımız, kavramlar ve olgularla olan ilişkimiz, akıl yürütme biçimlerimiz ve hatta kendimize olan bakışımız etkileşimin bizi içine çeken karmaşasında belirlenir.

Bu karmaşayı talep görme ve yargılama kaygılarının hâkimiyetinde şekillenen benlikler polemik olarak tanımlamak mümkün...

Polemiğin, Türkçemizdeki asıl karşılığının dalaşma olduğunu da hatırlamak gerek... Etkileşimin asli kaygı olduğu bir ilişkiler setinde bu dalaşma tarafından rehin alınırsınız, aslında. Dalaşmanın rehinesi olmaksızın Goffman'ın sözünü ettiği “anların insanı” olmaktan başka bir şeydir.

Rehine Nedir?

Dalaşmanın zamanında insanı insan kılan nitelikler, entelektüel ve akademik düşünce etkileşimin rehinesinden ibarettir.

Jean Baudrillard, çağımız rehinesini betimlediğinde, onu sorumluluktan azade olmasıyla öne çıkarır. Hiç kimse söylemediği, çarpıtıldığı, istismar ettiği değerden, kavramdan sorumlu değildir. Hiç kimse ağzından çıkandan sorumlu olmadığına göre en önemsiz çıkarımlarınız bile bir karşılık bulmalı, bir şeye bağlanmalıdır.

Düşünceyi, değerleri hadsizliğin kıyılarında terörize etmek bu anlamda bir maharet sayılır.

Terörize etmenin anlamı ise, Baudrillard'ın ifade ettiği gibi, rehin olmak istemeyenin rehin almasıdır. Bu, politikanın ve entelektüel çabanın içinin boşaltıldığı bir çağın asli etkinliğidir.

Fakat Baudrillard'ın eklemeyi unuttuğu şey, bugün etkileşimin hepimizi birer rehine kılmasıdır.

Etkileşimin yoğunluğu, yani takipçi sayımız, hakaretlerinizin bile gördüğü destek artık kendinizi sorgulamanın, aynaya bakmanın önündeki caydırıcı kanıt dönüşmüş durumda.

Ağzınızdan çıkan sözün sorumluluğu yerini aldığı tepkilere bırakmıştır. Bu tepkilerin olumlu ya da olumsuz olmasının bir önemi yoktur, tıpkı ağzınızdan çıkan sözün doğruluk derecesinin bir önemi olmadığı gibi...

Bu sorumluluk ilgası, rehinenin diğere yüzüne de dikkat çeker. Baudrillard rehinenin, “yaşamı belirsiz süreliğine askıya alınan ne ölü ne diri” biri olduğunu vurgular.

Sorumluluk yokluğunda, aslında sorumluluğun önemsizleştiği bir sıradanlıkta deneyim, yaşanmışlıklar hükmünü yitirir, geriye “ne ölü ne diri” profillerin etkileşim bağımlılığı kalır.

Pragmatik Rehinerler

Etkileşim sadece sosyal medyanın ya da dijital hızın hükmündeki sanallığın bir fenomeni değildir.

Meşgul olduğumuz, zihnimize hükmeden pratikler gündelik deneyimlerimize de nüfuz eder.

Ne ölü ne diri oluşumuz etkileşimin kusursuz işleyişinde, imajlar ve ezberler çöplüğüne dönmüş deneyimlerimize, onları şekillendiren kararlarımızda da gün yüzüne çıkar.

Aynaya bakmayı önemsizleştiren bireyler için etkileşim bir tür kılavuzdur ve bu kılavuzun resmî ideolojisi pragmatizmdir.

Nitekim bugün, kendi haklılığınızı besleyen her türlü imaja, lakırdı kolajlarına ulaşmanız mümkün... Dahası, algoritma aynadaki kişiyi ekrana kilitleyecek denli incediklikli işliyor.

Bu hızlı etkileşimin zamansal kıskacında pragmatizm, Max Horkheimer’in yıllar önce dile getirdiği gerçekliğini yüzümüze vuruyor: “Pragmatizm anımsamaya ve derin derin düşünmeye vakti olmayan bir toplumu yansıtır.”

Pragmatizm, anımsamayı ve derin düşünmeyi önemsizleştirecek bir zamansal işleyişte görüş ufkunu daraltır.

Bu işleyişte deneyim, kişisel ya da özgün bir hikâye olmaktan çıkıp algoritma kılavuzluğunda savrulmalardan ibarettir.

Telafi edilebilir olgu ve durumlar, bu kılavuzlukta telafi edilemez dereceye çıkarılır, daha doğrusu öyle algılanır.

Göz Göre Göre Yitirilenler ve Hortlayan Hobbes

Bu yazıda kimseye etik, ahlak dersi verme kaygımız yok. Nitekim böyle bir kaygı aynaya bakmanın önemsizleşmediği bir uğrakta değerli olurdu.

Goffman, Horkheimer ve diğerleri dönüşen ilişkilerin, hissedişlerin, görme ve duyma biçimlerinin farkındaydı.

Örneğin Gilles Deleuze, karşılaştığı olgular üzerinden 1980’lerin sonlarında bireylerin disipline edilmesi için kapatma mekânlarına ihtiyaç duymayacağı bir geleceği, bizim bugünümüzü tasvir etmişti.

En insani niteliğimiz, onların insanı olma kapasitemiz, yaptığımız şeyler üzerine düşünme, kendimizi anımsama gücümüz hız ve etkileşimin bileşkesinde önemsizliğe itilirken politikadan kişisel ilişkilerimize etkileşimin rehinesine dönüşüyoruz.

Yaşama kudretimiz eriyor.

Zayıf, burada illa ki en güçsüz olan anlamına gelmiyor. Spinozist bir çerçeveye, zayıf “yapabileceklerinden mahrum bırakılmış olan”dır.

Politika, yapılabilecekleri konu dışı edecek denli ahlaki ve hukuki ithamların çarpışmasına dönüşürken kendi zayıflığını umursamıyor.

Bireyler, etkileşimin kılavuzluğunda kendi öykülerine sahip çıkma kapasitesinden koparılıyor.

Kimileri, bu zayıflığın hincını ağzı var, dili olmayan sokak hayvanlarından, kapının önündeki kediden çıkaracak denli “bilinçli”...

Başka bir ifadeyle rehin alınanlar, rehin alabileceklerine yöneliyor.

Böyle bir gidişat, her birimizi güvensizlikte, korkuda eşitliyor. Thomas Hobbes’un doğa durumu, pragmatik rehinerler olarak zuhur ediyor.

Ne diyordu Hobbes:

“Hepsini korkutmaya yeterli bir güç olmadığı vakit, insanlar arkadaşlıktan zevk almazlar, tersine bir hayli üzüntü duyarlar. Çünkü herkes, arkadaşı tarafından, kendi kendine biçtiği değer ölçüsünde değer verilmesini ister.”

Etkileşim günlerinde artan önemsizleşen ortak değerlerimize, mutluluk pozlarına, takıntılı mutlu olma çabalarına bakınca pragmatik rehinerlerimizin asla kendilerine biçtiği değeri göremediğini, göremeyeceğini söylemek zor olabilir mi?

Evet, düşünmenin ve anımsamanın, deneyimin giderek önemsizleştiği ortada... Ölüme doğru sürüklenen bu mefhumlar kendi intiharlarını kahkaha ile gerçekleştirecek denli gerçek...

Hadi, aynaya bakmadan, kavramları çarpıtarak başkalarını ikiyüzlü olmakla itham etmeye devam...

Etkileşiminiz bol olsun.

Adem Yılmaz, "Pragmatik Rehinerler Çağı: Hobbes’un Hayaleti"

<https://www.fikirtepedi.com/deneme/pragmatik-rehinerler-cagi-hobbesun-hayaleti/>

(Yayın Tarihi: 1 Temmuz 2024).